

ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гончаренко Ю.В., доцент, к. пед. н.

Запорізький національний університет

Зміст статті полягає в дослідженні формування психофізичної сфери молодших школярів у процесі хореографічної діяльності. Автор визначає форми естетико-виховної роботи з хореографічної діяльності спрямовані на реалізацію психофізичних проявів в учнів початкових класів.

Ключові слова: естетичне виховання, психофізична сфера, молодші школярі, хореографічна діяльність.

Гончаренко Ю.В. ФОРМИРОВАНИЕ ПСИХОФИЗИЧЕСКОЙ СФЕРЫ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Запорожский национальный университет, Украина.

Содержание статьи заключается в исследовании формирования психофизической сферы младших школьников в процессе хореографической деятельности. Автор определяет формы эстетико-воспитательной работы по хореографической деятельности, направленные на реализацию психофизических проявлений у учащихся начальных классов.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, психофизическая сфера, младшие школьники, хореографическая деятельность.

Goncharenko J.V. FORMATION PSYCHOPHYSICAL SPHERE OF THE PUPILS OF INITIAL CLASSES IN THE PROCESS OF CHOREOGRAPHIC ACTIVITY / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The content of the article is to study the formation of psychophysical sphere pupils of initial classes in the choreographic work. The author defines the aesthetic forms and pedagogical work of choreographic activities aimed at realizing the mental and physical manifestations of pupils of initial classes.

Key words: aesthetic education, psychophysical area, pupils of initial classes, choreographic activity.

Актуальність теми зумовлена необхідністю модернізації освітньої системи України, яка висуває нові вимоги щодо формування й розвитку підростаючого покоління. Це, в свою чергу, зумовило сприйняття естетичного виховання, як обов'язкової складової загальної освіти, метою якої є формування системи знань та мистецької компетентності особистості дитини, виховання художнього смаку й естетичної культури, розвиток її емоційно-почуттєвої сфери, психофізичної свободи та художньої імпровізації. Саме тому цілісний гармонійний естетичний розвиток особистості дитини у навчально-виховному процесі сучасної школи буде ефективним, якщо відбуватиметься з урахуванням основних складових її естетичної сфери: мотиваційної, емоційно-почуттєвої, когнітивної, творчої та психофізичної.

Потужним засобом для вдосконалення внутрішнього світу дитини, її морально-етичних якостей, психічних процесів та творчого потенціалу є мистецтво, зокрема хореографічне. До проблеми розвитку основних складових естетичного виховання учнів початкових класів засобами хореографічного мистецтва зверталися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені. Так, на важливості розвитку внутрішнього світу молодших школярів засобами танцю наголошували радянські педагоги-музиканти Г. Ільїна, С. Руднева та Є. Фіш. Проблема формування творчої сфери дитини у процесі хореографії та ритміки розглянуто в наукових працях педагогів-хореографів Н. Георгян, О. Горшкової, Ю. Ушакової, Т. Чурпіти.

Проте у контексті нашого дослідження важливими є питання, пов'язані з упровадженням у процес хореографічної діяльності форм естетико-виховної роботи, спрямованих на реалізацію психофізичних проявів у молодших школярів.

Метою статті є визначення змісту, форм та методів хореографічної діяльності, спрямованих на формування психофізичної сфери молодших школярів.

Психологічні процеси, що виявляються у фізичних рухах людини, є предметом дослідження вчених різних галузей: психологів, педагогів, арт-терапевтів (В. Клименко, С. Максименко, О. Малхазов, Л. Роговик, В. Нікітін, Т. Шкурко та ін.). У психолого-педагогічних працях науковців В. Клименка, О. Малхазова, С. Максименка зазначається, що особистість людини лише тоді підіймається на вищий естетично-художній, духовно-культурний, творчий рівень розвитку, коли її різноманітні тілесні рухи поєднуються з внутрішніми образами, думками, почуттями. Вчені наголошували на тому, що тілесні рухи удосконалюють мислення людини, наділяючи її душу думками, почуттями, образами, і навпаки, мислення людини здатне спонукати її до породження нескінченної кількості дієвих, усвідомлених естетичних рухів [3; 4; 5]. На переконання С. Максименка, все починається з рухів, тому що вони відіграють роль регулятора внутрішньої енергетики особистості, тобто „думки виростають з рухів, набуваючи в цьому процесі досконалості” [4, с. 427]. Вчений зазначає, що основними проявами психофізики є форми рухів, які змінюють положення тіла людини у просторі, переміщують його, виражають емоції і почуття (міміка, жести, пантоміміка), фіксують стан та пози тіла (граціозність постави, апломб, стійкість). На його думку, психофізика людини універсальна тому, що „здійснює психічну регуляцію живих рухів, дій і вчинків, вона – дзеркало мислення, почуттів і уяви” [4, с. 428].

У наукових працях Л. Роговик зазначається, що в побудованих у просторі рухах виявляються емоційні відчуття особистості і це забезпечує її гармонійний розвиток [7]. Аналіз досліджень арт-терапевтів Е. Грьонлюнд та Н. Оганесян, В. Нікітіна, Т. Шкурко стосовно впливу мистецтва танцю на психофізичний розвиток людини, дозволяє стверджувати, що саме синтез внутрішніх відчуттів та тілесних проявів здатен забезпечити гармонію розуму та фізичного тіла. Образність змісту й характер пластичних рухів, на їх думку, цілком залежить від внутрішнього емоційного наповнення особистості [2; 6; 8]. Узагальнення підходів науковців щодо психофізичної організації особистості дозволяє визначити, що її цілісний естетичний розвиток з неповторною, унікальною індивідуальністю залежить від єдності душевно-емоційного життя і фізичної свободи, яка втілюється у тілесно-рухових проявах.

Саме тому вважаємо за потрібне використовувати у навчально-виховному процесі з хореографії форми роботи, спрямовані на реалізацію психофізичних проявів дітей. До таких відносяться: музично-пластичні, імітаційно-ігрові вправи та сюжетно-рольові ігри.

Думки щодо впливу мистецтва хореографії на розвиток внутрішнього світу особистості, її емоцій та почуттів висловлювала відома танцівниця А. Дункан [1]. Спираючись на її педагогічні настанови стосовно емоційності виконання рухів, вважаємо доцільним у навчально-виховному процесі з хореографії застосовувати музично-пластичні вправи, шляхом виконання яких виявляються та розкриваються внутрішні відчуття дитини. Такі вправи характеризуються технічно простими побутовими рухами, у яких кожний жест, поза, елемент та міміка дитини відтворюють її внутрішній стан. Ці елементи породжуються мисленням дитини і виявляються у власних фізичних проявах.

Так, наприклад, у пластично-ігровій вправі „Зачарований ліс” передбачається пластичне відтворення рухів дерев, мешканців лісу. Плавний перехід з однієї танцювальної пози в іншу: могутній дуб, плакуча верба, величавий кедр, струнка березка та інші. Пластичне відображення тварин: маленьке жабеня, великий ведмідь, прудкий вужик, хитра лисиця тощо.

Пластична вправа „Танцювальна карикатура” спрямовується на відтворення характерних рухових рис, манери поведінки, притаманних однокласникам. Вправа виконується таким чином: діти сідають в коло посередині класу. Один з учнів виходить у центр й зображує будь-кого зі своїх друзів. Діти-глядачі вгадують, чиї рухи зображуються. Наступним у коло виходить учень, рухи якого копіював попередній школяр. Вправа триває доти, доки всі діти виконуватимуть наслідувально-пластичні рухи.

Ігрова ритмічно-імпрровізаційна вправа „Відображення люстерок” спрямовується на формування психофізичної свободи та творчого мислення молодших школярів, вміння підпорядковувати рухи музичному супроводу, концентрувати увагу й створювати асоціативні рухи, а також на розвиток координації рухів, м'язової пам'яті, пластичності та швидкості реакцій дітей. Гра може використовуватися як для дітей I–II класів, так й для III–IV. У I–II класах гра відбувається: діти вишикуються у формі півкола і виконують роль дзеркал. Одному із школярів пропонується потрапити до „дзеркальної країни”. Учень підходить до дітей, які виконують роль дзеркала й демонструє асоціативні рухи, що пропонує вчитель. Завдяки дітям, котрі виконують роль дзеркал, відтворюються задані ритмічно-танцювальні рухи. Вправа продовжується, доки всі учні не побувають в ролі ведучого ритмічної імпрровізації.

Учні III–IV класів виконують цю гру у більш складному варіанті: один із школярів у танцювально-імпрровізаційних рухах відтворює образи, які називає вчитель. Всі інші школярі, перебуваючи в ролі дзеркал, повинні чітко та швидко повторювати задані рухи. У будь-який момент вчитель змінює ведучого, котрий продовжує розкривати образ, заданий попереднім виконавцем. Вправа виконується під імпрровізаційний музичний супровід, у якому відображується обраний образ.

У пластично-руховій вправі „Хто це?” діти засобами пластичних рухів відтворюють тварин. Для виконання цієї вправи учні розподіляються на дві групи і утворюють посередині танцювального залу два кола. До центру кожного кола виходить учень, який отримує від учителя картку з назвою тварини, яку він повинен зобразити. Школярі, котрі розташовувалися по колу, відгадують втілений у рухах образ. Перемогу одержує та команда, учні якої відгадають найбільшу кількість загадок.

Виконуючи означені вправи, школярі мають змогу з елементів, рухів, комбінацій самостійно обирати та створювати різноманітні танцювальні композиції. Так, відтворення учнями початкових класів пластичних рухів, змістовно наповнених думками, емоціями, почуттями, сприятиме активізації зв'язків між їх внутрішнім станом та фізичними проявами. Діти отримуватимуть емоційну насолоду від власних музично-пластичних рухів та оцінюватимуть власний емоційний стан. Переконані, що впровадження у хореографічну діяльність молодших школярів означених форм роботи сприятиме підвищенню в них рівня естетичного розвитку: естетичних уявлень, понять, знань, емоційно-почуттєвого досвіду, естетичної культури, творчого потенціалу тощо.

Окрім музично-пластичних вправ, в естетичному розвитку молодших школярів у процесі хореографічної діяльності дуже важливе місце посідають сюжетно-рольові ігри. Саме тому необхідною умовою естетичного виховання учнів початкових класів є впровадження в зміст хореографічної діяльності сюжетно-рольових ігор, спрямованих на реалізацію їх психофізичних проявів. Теоретичні основи різних методів ігрової діяльності як педагогічної проблеми розглянуто в працях Н. Блонського, А. Макаренка, В. Сухомлинського. Вчені зазначали, що під час гри в учнів стимулюється естетична творчість, що захоплює всі сфери їх духовного життя. На доцільність використання сюжетних ігор у навчально-виховному процесі школи вказувало багато вчених, зокрема Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець та ін. Вони зазначали, що завдяки грі діти

мають можливість більш продуктивно працювати на уроці, оволодівати новими знаннями й творчо застосовувати їх на практиці, зокрема й у танцювальній діяльності. Підвищена емоційність, відсутність стереотипів, готовність до дій є визнаними вченими компонентами психологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Все вищезазначене сприяє входженню учнів початкових класів до активної ігрової діяльності.

Педагогами-науковцями (Д. Ельконін, О. Леонт'єв, О. Запорожець та ін.) визначена структура сюжетно-рольової гри дітей молодшого шкільного віку, до якої вони відносять образні ролі, що виконують учасники навчально-виховного процесу та дії, у процесі яких реалізуються ролі. У контексті нашого дослідження важливим є те, що сюжет і зміст сюжетно-рольової танцювальної гри виступають чинниками, які викликають емоційні переживання учнів, а рольові дії втілюються в естетично-забарвлених танцювальних рухах. Особливість сюжетно-рольової хореографічної гри полягає в тому, що розгортання сюжету, розвиток змістовної лінії та відтворення образів детермінуються специфікою танцювальної мови, завдяки якій утворюються певні взаємозв'язки між внутрішнім станом та руховими діями особистості дитини. За допомогою таких зв'язків у школярів початкових класів формується творчий потенціал.

Використання сюжетно-рольових ігор у процесі хореографії допомагає виявити та розкрити „приховані” танцювально-творчі здібності: беручи участь в означених іграх, діти долають внутрішні психологічні бар'єри, реалізують мрії, уявлення, фантазії, тобто підвищують здатність до хореографічної творчості. Також участь школярів у цих іграх сприяє розвитку емоційно-почуттєвої сфери, вмінню виявляти власне, усвідомлене ставлення до обраної танцювальної ролі. Як показує практика, „зажаті”, закомплексовані учні під час хореографічної гри вчать отримувати задоволення від власної танцювальної активності. Отже, виконання естетично-забарвлених сюжетно-рольових танцювальних ігор сприяє формуванню емоційної, креативної, психофізичної сфер молодших школярів.

У психолого-педагогічних дослідженнях вчених (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.) зазначається, що діти дошкільного і молодшого шкільного віку, граючись, пізнають навколишнє життя через копіювання та імітування його предметів і явищ. Саме тому, для успішної реалізації психофізичних проявів молодших школярів на уроках хореографії, вважаємо необхідним використовувати імітаційно-ігрові вправи. Ці вправи відрізняються від інших видів танцювально-творчих ігор спонукальними мотивами, які закладені в їх змісті. Основою мотивів виступають бажання молодших школярів імітувати тварин, через хореографічні рухи розігрувати сюжетні ситуації, відображати казкові персонажі, героїв улюблених мультфільмів, втілюючи в танці їх манеру поведінки та риси характеру. Виконуючи імітаційні вправи, діти творчо інтерпретують вже існуючі хореографічні образи та створюють нові змістовно-танцювальні комбінації. Хореографічна творчість молодших школярів виявляється в пошуках танцювальних жестів, елементів, поз, рухів тощо. Процес імітації потребує від виконавців яскравого зображення запропонованих тем. Особливістю роботи з цими вправами є те, що діти усвідомлено готуються до їх виконання, через що в них формується естетичне творче мислення, виховуються емоції та почуття, розвивається психофізична сфера.

Отже, естетичне виховання молодших школярів у процесі хореографічної діяльності буде ефективним, якщо застосовувати форми естетико-виховної роботи, спрямовані на реалізацію психофізичних проявів молодших школярів: музично-пластичні, імітаційно-ігрові вправи та сюжетно-рольові ігри. На наступному етапі нашої роботи вважаємо необхідним розглянути питання, пов'язані з реалізацією на уроках хореографії основних завдань з формування танцювальної творчості: розвиток музично-ритмічних

навичок, оволодіння мовою рухів, їх виразним виконанням, образним перевтіленням, ознайомлення з деякими прийомами композиції танцю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айседора Дункан : [збірник / сост. и ред. С.П. Снежко ; вступ. ст. и коммент. Н. К. Ончуровой]. – К. : Мистецтво, 1989. – 347, [3] с. : ил. – Библиогр.: с. 344–348. – Содерж.: Танец будущего; Моя жизнь / А. Дункан. Встречи с Есениным: Воспоминания / И. Шнейдер. Впечатления, отзывы.
2. Гренлюнд Э. Танцевальная терапия : Теория, методика, практика / Э. Гренлюнд, Н. Ю. Оганесян. – СПб. : Речь, 2004. – 284, [1] с. : ил.
3. Клименко В. В. Психология творчества : навчальний посібник / В. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник для студ. вузів / Сергій Дмитрович Максименко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : ЦНЛ, 2004. – 272 с.
5. Малхазов О. Р. Психологічні механізми управління руховою діяльністю : автореф. дис. ... док. психол. наук : спец. 19.00.02 : 27.02.04 / О. Р. Малхазов. – К., 2003. – 31 с.
6. Никитин В. Н. Пластикодрамма : Новые направления в арт-терапии / Никитин Владимир Николаевич. – М. : Когито-Центр, 2003. – 180, [2] с. : ил., табл.
7. Роговик Л. С. Психомоторика : практикум : навчальний посібник / Роговик Людмила Степанівна. – К. : Главник, 2006. – 144 с. – (Серія „Психологічний інструментарій”).
8. Шкурко Т. А. Танцевально – экспрессивный тренинг / Татьяна Алексеевна Шкурко. – СПб. : Речь, 2005. – 187 с.: ил., табл. – (Психологический тренинг).

УДК 37.091.12:004

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Кравченя А.О., студентка ; Харківська А.А, проректор, д. пед. н., доцент

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті розглянуто особливості індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики. Виділено три етапи діяльності вчителя інформатики Розглянуто основні функції діяльності вчителя. Визначено основні різновиди індивідуальних стилів, охарактеризовано їхні особливості. Розглянуто складові поняття «інформаційний компонент». Визначено основні вимоги до діяльності вчителя інформатики.

Ключові слова: інформатика, індивідуальний стиль, вчитель, викладання, компетенція, інформаційний підхід.

Кравченя А.О. ОСОБЕННОСТИ ИНДИВИДУАЛЬНОГО СТИЛЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ / Комунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, Украина.

В статье рассмотрены особенности индивидуального стиля деятельности учителя информатики. Выделены три этапа деятельности учителя информатики. Рассмотрены основные функции деятельности учителя. Определены основные разновидности индивидуальных стилей, охарактеризованы их особенности. Рассмотрены составляющие понятия «информационный компонент». Определены основные требования к деятельности учителя информатики.

Ключевые слова: информатика, индивидуальный стиль, учитель, преподавание, компетенция, информационный подход.